

Nr 66

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av föreslagna ändringar i och tillägg till Internationella valutafondens stadga, m. m., jämte motion.

I en den 25 oktober 1968 dagtecknad proposition, nr 150, har Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna de av styrelsen för Internationella valutafonden antagna förslagen till ändringar i och tillägg till valutafondens stadga,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att ansluta Sverige till systemet med särskilda dragningsrätter och att vidta de åtgärder som erfordras härför,

4) bemyndiga Sveriges riksbank att besluta i frågor rörande det särskilda dragningskontot.

I anledning av propositionen har väckts en motion, som redovisas nedan (s. 3).

Propositionen

Det *huvudsakliga innehållet* i propositionen är följande:

Styrelsen för Internationella valutafonden har antagit förslag om ändringar i och tillägg till stadgan för fonden. Dessa förslag avser dels inrättande inom valutafondens ram av ett system med särskilda dragningsrätter, dels vissa ändringar i bestämmelserna för valutafondens verksamhet i övrigt.

Systemet med särskilda dragningsrätter (SDR) syftar till att göra det möjligt att tillgodose de anslutna ländernas samlade behov av ökande valutatillgångar i den omfattning och takt som krävs för en kontinuerlig och stabil tillväxt i världsekonomin. Den nya reservtillgång som SDR utgör skall vid underskott i betalningsbalansen få växlas mot erforderlig konvertibel valuta. Sverige får efter anslutning ca 1 % av de dragningsrätter som kan komma att fördelas. I gengäld förbinder sig Sverige — liksom övriga länder som går med i systemet — att inom en viss ram tillhandahålla konvertibel valuta, i utbyte mot SDR, till länder som behöver sådan.

Ändringarna i bestämmelserna för valutafondens hittillsvarande verksamhet avser främst att ta hänsyn till utvecklingen sedan 1946 när valutafonden upprättades.

I propositionen föreslås att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna de nämnda ändringarna i och tilläggen till valutafondens stadga. Samtidigt föreslås att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att ansluta Sverige till systemet med särskilda dragningsrätter. Slutligen föreslås vissa härav betingade ändringar i riksbankslagen.

På s. 4—13 i propositionen lämnas en redogörelse för Internationella valutafondens verksamhet (s. 4), den internationella betalningssituationen (s. 5) och arbetet på den nu aktuella valutareformen (s. 6). Föredragande statsrådets yttrande återfinnes på s. 13—18.

Som bilagor till propositionen återges dels de av styrelsen för Internationella valutafonden antagna förslagen till ändringar i och tillägg till valutafondens stadga (s. 19—77), dels den skrivelse från bankofullmäktige som ligger till grund för propositionen (s. 79—95). I denna skrivelse behandlas bl. a. frågan om guldets roll i betalningssystemet (s. 87 f.) och frågan om riksbankens rättigheter och skyldigheter vad gäller förvärv av särskilda dragningsrätter (s. 91).

Det i propositionen framlagda *lagförslaget* är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank

Härigenom förordnas, dels att 35 § lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 15 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 a §.

Riksbanken må förvärva de särskilda dragningsrätter, som må tillkomma Sverige på grund av svenskt delägarskap i Internationella valutafondens särskilda dragningskonto, och har att fullgöra de skyldigheter som följer av sådant delägarskap.

¹ Senaste lydelse av 35 § se 1962:192.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

35 §.

Följande ärenden i riksbanken skola hållas hemliga: kreditärenden och sådana ärenden, som omförmälas i 14, 15 och 16 §§, ävensom andra ärenden, som röra kunders förhållanden till riksbanken eller annan kreditinrättning; ärenden av penningpolitisk natur beträffande vilka fullmäktige finna, att deras offentliggörande kunde medföra skada för riksbanken; frågor om tillverkning och kontroll av banksedlar samt om värden av riksbankens behållningar.

Överläggningar och ——— för riksbanken.

35 §.

Följande ärenden i riksbanken skola hållas hemliga: kreditärenden och sådana ärenden, som omförmälas i 14—16 §§, ävensom andra ärenden, som röra kunders förhållanden till riksbanken eller annan kreditinrättning; ärenden av penningpolitisk natur beträffande vilka fullmäktige finna, att deras offentliggörande kunde medföra skada för riksbanken; frågor om tillverkning och kontroll av banksedlar samt värden av riksbankens behållningar.

Överläggningar och ——— för riksbanken.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Motion

I anledning av propositionen har väckts motionen I: 1025 av herr Åkerlund, vari hemställes

1) att riksdagen måtte uttala, att Sveriges representation i IMF:s styrelse bör verka för en skyndsamt utredning av frågan om guldets ställning i det internationella betalningssystemet i syfte att dels åvägabringa en funktionsduglig fri marknad för guld och friaste möjliga guldrörelser över gränserna, dels ock klarlägga guldprisets roll för det internationella betalningssystemets fortsatta funktion,

2) att riksdagen måtte besluta, att skyldigheten att mottaga SDR skall begränsas till tre gånger den tilldelade dragningsrätten.

I motionen behandlas inledningsvis några drag i det internationella betalningssystemet samt bakgrunden till förslaget om ett system med särskilda dragningsrätter. Motionären diskuterar därefter frågan huruvida SDR är att betrakta som en reservtillgång eller som blott en ny form av internationell valutakredit och kommer till slutsatsen att SDR måste ses antingen som en kredit eller som en gåva utan motprestation. Då SDR skall utnyttjas måste därför långgivare eller gåvogivare finnas som motparter till låntagare eller gåvotagare. För Sveriges del får man därvid enligt motionären kanske räkna med skyldigheten att ge lån som det tyngst vägande in-

slaget i systemet med SDR. Då mot varje tillgång i SDR står en däremot svarande lika stor skuld kan den internationella likviditeten inte erhålla något kvantitativt nettotillskott genom SDR. Av detta skäl löser enligt motionärens mening systemet med SDR varken principiellt eller varaktigt problemet med den internationella likviditeten. Med hänsyn till främst angelägenheten av att Internationella valutafonden skall kunna fortsätta att verka vill dock motionären inte motsätta sig att systemet införs.

Problemet med den internationella likviditeten kan enligt motionärens mening inte lösas utan att hänsyn tas till guldets roll. Motionären riktar kritik mot valutafonden för dess underlåtenhet att upptaga frågan om guldets roll och uppgifter i det internationella valutasystemet till förutsättningslös utredning. Enligt motionärens uppfattning kan »endast ett återställt förtroende mellan en verkligt fri marknad för guld, nyproduktionen av guld och de monetära myndigheterna» lägga grunden till en varaktig valutastabilitet. Det är också, anser motionären, möjligt att få tillgången på monetärt guld att åter börja tillväxa.

Utskottet

De förslag till ändringar i och tillägg till Internationella valutafondens stadga som redovisas i propositionen innebär främst att ett system med särskilda dragningsrätter (SDR) inrättas inom valutafondens ram. Syftet med detta är att göra det möjligt att tillgodose de anslutna ländernas samlade behov av ökande valutareserver i den omfattning och takt som krävs för en kontinuerlig och stabil tillväxt i världsekonomin.

Tilldelningen av SDR baseras på storleken av de deltagande ländernas kvoter i valutafonden. När ett deltagande land behöver använda sina SDR skall dessa på begäran inlösas i konvertibla valutor av annat deltagande land. Valutafonden skall bokföra alla transaktioner i SDR på ett särskilt dragningskonto. Varje deltagande land är skyldigt att inlösa SDR i konvertibel valuta till dess att landets innehav av SDR uppgår till ett belopp motsvarande tre gånger landets samlade tilldelning av SDR. Vissa begränsningar föreslås gälla i rätten att använda SDR. Tilldelade dragningsrätter kan sålunda användas framför allt vid underskott i betalningsbalansen men får inte utnyttjas enbart för att ändra sammansättningen av de monetära reserverna. Ett lands nettoanvändning av tilldelade dragningsrätter får över en femårsperiod i genomsnitt inte överstiga 70 % av tilldelningen. Medlemsland erhåller ränta på sitt innehav av SDR men är samtidigt skyldigt att betala provision på sin samlade tilldelning.

Skyldigheten för deltagande land att inneha SDR är, som nämnts, begränsad till ett belopp motsvarande tre gånger landets tilldelning av SDR.

I propositionen förordas, att Sveriges riksbank bemyndigas att äga SDR och att någon gräns därvid inte sätts för riksbankens innehav av SDR. Detta innebär, att riksbanken skulle få rätt att överta dragningsrätter i större utsträckning än vad banken är förpliktad att göra enligt de föreslagna reglerna i Internationella valutafondens stadga.

I motionen I: 1025 föreslås att skyldigheten att mottaga SDR skall begränsas till tre gånger den tilldelade dragningsrätten. Motionären torde härmed avse att riksbanken inte skall ha rätt att, såsom förutsättes kunna ske enligt artikel XXV § 4 i fondens stadgar, med fonden överenskomma om en mera omfattande skyldighet att inneha SDR än den som ovan angivits. Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att de särskilda dragningsrätterna är att betrakta som en reservtillgång och inte blott som en ny form av internationell valutakredit. Riksbanken har nu obegränsad rätt att förvärva guld och valutor. Utskottet finner det därför liksom föredragande statsrådet följdriktigt att någon gräns inte sättes för riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter. Utskottet avstyrker sålunda motionärens yrkande i denna del.

SDR kompletterar de traditionella reservtillgångarna och gör valutasystemet mindre beroende av framtida tillskott av monetärt guld. Därmed motverkas spekulationer i guldprishöjningar. Det har ur svensk synvinkel under förhandlingarna om valutareformen tett sig som en fördel om denna kunde medverka till att tona ned guldets roll i betalningssystemet. I motionen redovisas en från föredragande statsrådets bedömning avvikande uppfattning om den roll guldets bör spela i det internationella betalningssystemet. Motionären önskar ett svenskt initiativ i valutafondens styrelse för att få till stånd en utredning av frågan om guldets ställning i det internationella betalningssystemet. Såsom framgår av den skrivelse från bankofullmäktige som ligger till grund för propositionen har denna fråga under senare år varit föremål för stor uppmärksamhet både vid internationella överläggningar och i andra sammanhang. En allmän uppfattning synes vara att en höjning av guldpriset förr eller senare erfordras om man med guldets hjälp vill åstadkomma en tillräcklig ökning av den internationella likviditeten. Såväl en omedelbar kraftig som en successiv höjning av guldpriset kan dock, som bankofullmäktige och även föredragande statsrådet utvecklar, bedömas medföra avsevärda nackdelar. Mot den här angivna bakgrunden framstår ett initiativ av det slag som motionären påyrkar som icke vare sig behövligt eller lämpligt.

Utskottet anser liksom föredragande statsrådet, att systemet med särskilda dragningsrätter till en början efter det att det satts i kraft framför allt torde komma att spela en roll som psykologisk faktor och att systemet sålunda bör bidra till att undanröja den oro som hysts inför betalningssystemets framtid och skapa förutsättningar för en återgång till stabilare

förhållanden på valutamarknaderna. Utskottet vill tillfoga att systemets effekter i här berörda hänseenden kan komma att visa sig först på något längre sikt.

Utskottet har intet att erinra mot de i propositionen framlagda förslagen och hemställer därför,

att riksdagen med avslag på motionen I: 1025 bifaller
Kungl. Maj:ts proposition nr 150.

Stockholm den 3 december 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Lundin (s), Enarsson (h), Mattsson (cp)* och Österdahl (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Berglund (fp), Franzén i Motala (s)*, Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s) och Gustavsson i Ängelholm (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Åkerlund (h) och Enarsson (h), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»De förslag till — — — (= utskottet) — — — reglerna i Internationella valutafondens stadga.

Utskottet anser det för sin del mindre lämpligt, att riksbanken erhåller ett obegränsat tillstånd att med valutafonden överenskomma om en sådan högre gräns för skyldigheten att »tillhandahålla de facto konvertibel valuta» i utbyte mot särskilda dragningsrätter, som omförmåles i artikel XXV § 4. Enligt utskottets uppfattning är de speciella dragningsrätterna i allt väsentligt att betrakta som krediter och eventuellt härutöver till någon del som bistånd utan motprestation, varför en försvagning av Sveriges valutasituation skulle kunna uppkomma vid tillmötesgående av alltför starka fondkrav, vilka riksbanken skulle kunna ha svårt att motstå. Riksdagens medgivande bör därför inhämtas, innan den stadgeenliga skyldigheten utsträcker eller eljest valuta tillhandahålles utöver den gräns som nu fastställles. Av utskottets här uttalade uppfattning om SDR framgår, att utskottet inte kan ansluta sig till den meningen, att SDR helt är att jämställa med guld och

sådana valutor som riksbanken för sin valutavårdande verksamhet äger obegränsad rätt att förvärva.

I propositionen anföres, att det internationella valutasystemet långsiktigt behöver tillföras ny internationell likviditet. För att fylla sin uppgift måste dock denna enligt utskottets mening få sådan form, att det blir fråga om ett kvantitativt nettotillskott till världshushållet. Såsom redan framhållits är SDR emellertid i huvudsak krediter, dvs. tillgångar som motsvaras av skulder, varför de heller icke i huvudsak ger sådant avsett netto. Föredragande statsrådet understryker också att de speciella dragningsrätterna fem à tio år framöver torde komma att spela en roll framför allt som psykologisk faktor. Utskottet instämmer för egen del däri. Med hänsyn till angelägenheten av att valutafonden ges möjligheter att fortsätta sin gagnande verksamhet med hjälp av — förutom de vanliga — även de nu föreslagna speciella dragningsrätterna biträder utskottet de i propositionen i övrigt framlagda förslagen.

I motionen I: 1025 fästes uppmärksamheten på de med täta mellanrum återkommande internationella valutakriserna, vilka ytterligare exemplifierats av nyligen timade händelser främst berörande D-marken och den franska francen. Det internationella betalningssystemet skakas enligt en utbredd internationell mening av en djupgående förtroendekris, som yttrat sig i en omfattande oro på både guld- och valutamarknaderna. Olika medel för att övervinna krisläget har i den allmänna diskussionen anförts utöver den i propositionen uttalade förmodan, att SDR skulle allmänt bidra till att undanröja den påtagliga oro som man i vida kretsar hyst inför betalningssystemets framtid. Sålunda diskuteras att ersätta nu tillämpade fasta valutakurser med mera flexibla sådana och förekommer t. o. m. att övergång till helt fria s. k. flytande valutakurser ifrågasätts. En höjning av guldpriset diskuteras ävenledes. I motionen, som betonar att endast ett återställt förtroende mellan en verkligt fri marknad för guld, nyproduktion av guld och de monetära myndigheterna kan lägga grunden till varaktig internationell valutastabilitet, förordas att en funktionsduglig fri marknad för guld med fri privat äganderätt och friaste möjliga guldrörelser över gränserna åvägbringas samt att guldprisets roll för betalningssystemets fortsatta funktion klarläggs. På allra senaste tid har också i diskussionen framskymtat möjligheten av att en allmän internationell valutakonferens kan komma att in-kallas.

Utskottet, som finner den i motionen framförda hemställan om en skyndsamt utredning väl motiverad med tanke på behovet i nuläget av åtgärder med snar verkan för att förbättra valutasystemets funktionssätt, förordar att riksdagen gör ett uttalande härom. Vid utredningen bör de av motionären framförda synpunkterna noggrant beaktas. Utskottet har övervägt olika möjligheter att åstadkomma en sådan utredning. I likhet med motionären har utskottet kommit till resultatet att Internationella valutafondens styrelse torde ha de bästa förutsättningarna härvidlag. Det bör därför ankomma

på Sveriges representation i fondstyrelsen att där verka för att en dylik utredning kommer till stånd.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 150, dock med uttalande — i anledning av motionen I: 1025 — av *dels* att riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter icke må överstiga ett belopp svarande mot tre gånger Sveriges tilldelning därav,

dels att Sverige genom sin representation i Internationella valutafondens styrelse bör i enlighet med vad utskottet ovan anfört verka för en skyndsam utredning rörande en reform av det internationella valutasystemet.»